

PL
Z-3
(1,80)

Georg-Eckert-Institut BS78

1 060 150 3

MINISTERSTWO OŚWIATY I WYCHOWANIA
INSTYTUT PROGRAMÓW SZKOLNYCH

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
Schulbuchbibliothek

82/1557

PROGRAM
DZIESIĘCIOLETNIEJ SZKOŁY ŚREDNIEJ
HISTORIA
Klasa IV

Ministerium für Bildung u. Erziehung.
Institut für Schulprogramme.

LEHPROGRAMM
FÜR DIE ZEHNJAHRESMITTELSCHULE
GESCHICHTE
4. Klasse.

Warszawa: Schul- u. Pädagogische
Verlage, 1980.

WARSZAWA 1980
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

Program po eksperymentalnych badaniach i weryfikacji
rekomendował do aprobaty Ministra Oświaty i Wychowania
Zespół Przedmiotowy w składzie:

prof.dr Jerzy Maternicki - przewodniczący, prof.dr Ryszard
Szaflik - wiceprzewodniczący, prof.dr Janusz Tazbir -
członek Prezydium, dr Jerzy Centkowski - sekretarz,
mgr Janusz Adamski, prof.dr Andrzej Bartnicki, mgr Bohdan
Białoszewski, mgr Melania Bondaruk, dr Marek Borucki,
prof.dr Władysław Czapliński, prof.dr Antoni Czubiński,
mgr Elżbieta Czubaszek, prof.dr Wacław Długoborski,
prof.dr Jerzy Dowiat, doc.dr Karol Fiedor, prof.dr Janusz
Gołębiowski, mgr Wit Górczyński, mgr Stanisław Jastrzębski,
prof.dr Tadeusz Jędruszczak, doc. dr hab. Jerzy Kolendo,
mgr Irena Kołodziej, mgr Józef Krysiński, doc.dr Bożena
Krzywobłędzka, doc.dr hab. Czesław Majorek, prof.dr Antoni
Męszak, doc.dr hab. Jerzy Myśliński, doc.dr Ryszard Nazarewicz,
mgr Jadwiga Ostapska, dr Edward Potkowski, doc.dr hab. Janusz
Rulka, mgr Janina Rzyśko, prof.dr Henryk Samsonowicz,
doc.dr hab. Jerzy Skowronek, doc.dr Stanisław Szostakowski,
prof. dr Jerzy Topolski, dr Jan Trynkowski, dr Tomasz Wituch,
doc.dr hab. Ryszard Wołoszyński, prof.dr Janusz Żarnowski.

Program zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania
do realizacji w klasie IV od roku szkolnego 1981/82.

PL
Z-3(1,80)

TRZĘSCI KSZTAŁCENIA

/ 2 godziny tygodniowo /

I. O CZYM BĘDZIEMY SIĘ UCZYĆ NA LEKCJACH HISTORII /4 godz./

1. Podróż w dawne czasy

Historia mówi o ludziach i wydarzeniach przeszłości. Pozostałości dawnych czasów źródłem naszej wiedzy o przeszłości. Wykopiska, zabytki, rękopisy, stare książki.

2. Nasza miejscowość dziś i dawniej

Nowe i stare budowle w naszej miejscowości /lub okolicy/. Legendy i pamiątki z przeszłości. Izby pamięci narodowej.

II. ŻYCIE LUDZI W DAWNYCH CZASACH /12 godz./

1. W jaskini

Epizod. Odkrycie w jaskini. Wizyta u archeologów. Informacje. Najdawniejsze mieszkania ludzi /25 000 lat temu/. Sposoby zdobywania pożywienia. Ubiór, narzędzia pracy i walki.

2. W Biskupinie

Epizod. Odkrycie osady. Informacje. Osada sprzed 2500 lat. Wygląd osady. Zajęcia i warunki życia mieszkańców.

3. Na zamku książęcy

Epizod. Pasowanie na rycerza. Informacje. Charakter obronny budowli. Życie i obyczaje mieszkańców zamku.

4. Miasta 500 lat temu

Epizod. Na Rynku Krakowskim i w Sukiennicach. Informacje. Wygląd miasta średniowiecznego. Warunki życia i zajęcia mieszkańców.

5. W chłopskiej zagrodzie 250 lat temu

Epizod. Życie rodziny chłopskiej.

Informacje. Opis zagrody chłopskiej i jej wyposażenia. Warunki pracy i życia chłopów.

6. W pałacu magnata 250 lat temu

Epizod. Wizyta u magnata.

Informacje. Wygląd pałacu. Zamożność magnatów, ich zajęcia i rozrywki. Dworzanie, służba.

7. W mieście przed stu laty

Epizod. Tramwajem konnym po Warszawie.

Informacje. Pałace. Kamienice czynszowe. Bruki. Oświetlenie ulic. Warunki pracy i życia mieszkańców.

III. OBRAZY Z DZIEJÓW POLSKI /44 godz.^{1/}

1. W kraju Mieszka I^{x/}

Epizod. W starym Gnieźnie.

Informacje. Polska przez 1000 lat. Ziemia i ludzie. Gnieźno stolicą Polski. Sąsiedzi Polski: Czesi i Niemcy. Mieszko I i Dobrawa.

Przyjęcie chrześcijaństwa.

2. Bolesław Chrobry - pierwszym królem Polski^{x/}

Epizod. Zjazd w Gnieźnie w 1000 roku.

Informacje. Bolesław Chrobry. Stosunki z sąsiadami. Koronacja /1025r./

3. Obrona Polski

Epizod. Pod Głogowem.

Informacje. Najazd Niemców na ziemie polskie. Walki prowadzone z Niemcami przez Bolesława Krzywoustego.

4. Król Władysław Łokietek

Epizod. Koronacja Władysława Łokietka na Wawelu.

^{1/} Tematy dzieła III opatrzone gwiazdką mają charakter obowiązkowy, z pozostałych - nauczyciel powinien zrealizować przynajmniej osiem.

Informacje. Rozbicie dzielnicowe Polski. Walka Władysława Łokietka o zjednoczenie ziem polskich. Bitwa pod Płowcami.

5. Kazimierz Wielki - dobrym gospodarzem x/

Epizod. Uczta u Wierzyńka.

Informacje. Kazimierz Wielki królem Polski. Spisanie praw. Założenie uniwersytetu w Krakowie. Rozwój miast i handlu. Budowa zamków. Stosunki z sąsiadami.

6. Na polach Grunwaldu w 1410 r. x/

Epizod. Po bitwie /chorągwie krzyżackie u stóp króla Władysława Jagiełły/.

Informacje. Napady Krzyżaków na ziemie polskie. Sojusz z Litwinami. Wielkie zwycięstwo w 1410 roku.

7. Powrót Polski nad Bałtyk

Epizod. Przybycie posłów pruskich do króla Kazimierza Jagiełły.

Informacje. Wojna trzynastoletnia z Zakonem Krzyżackim i pokój toruński.

8. Wśród zakonów krakowskich x/

Epizod. Z życia zakonów krakowskich.

Informacje. Odnowienie uniwersytetu krakowskiego przez Władysława Jagiełłę. Polacy i cudzoziemcy na studiach w Krakowie. Warunki życia i nauki.

9. Z wizytą u dziejopisa

Epizod. Obrazek z życia synów Kazimierza Jagiełły.

Informacje. Jan Długosz - uczony polski, nauczyciel synów królewskich, autor "Dziejów Polski".

10. U Wita Stwosza x/

Epizod. Praca przy ołtarzu w kościele Mariackim w Krakowie.

Informacje. Wit Stwosz i jego dzieło.

11. W drukarni krakowskiej

Epizod. Praca w drukarni.

Informacje. Książki rękopiśmienne. Wynalazek druku /Gutenberg/.

Druk książek w języku polskim.

12. Mikołaj Kopernik x/

Epizod. Rozmowa z przyjacielem o wielkim odkryciu.

Informacje. Studia Kopernika w Krakowie i we Włoszech. Działalność na Warmii. Obserwacje astronomiczne.

13. Wawel Zygmuntów x/

Epizod. Zawieszenie dzwonu Zygmunta.

Informacje. Przebudowa zamku królewskiego na Wawelu. Wybitni pisarze i artyści na dworze królewskim.

14. Potop szwedzki 1655 - 1660 x/

Epizod. Bitwa nad Pilicą.

Informacje. Najazd Szwedów na Polskę. Obrona Częstochowy. Stefan Czarniecki. Walki ze Szwedami. Pokój w Oliwie.

15. Król Jan III Sobieski x/

Epizod. Bitwa pod Wiedniem.

Informacje. Wojny Polaków z Turkami. Pałac w Wilanowie.

16. Dzień 3 Maja w Warszawie x/

Epizod. Król zaprzysięga Konstytucję.

Informacje. Sejm Czteroletni. Konstytucja 3 Maja i jej twórcy.

17. Powstanie Kościuszkowskie x/

Epizod. Przysięga Tadeusza Kościuszki na Rynku Krakowskim.

Informacje. Zagrożenie niepodległości. Tadeusz Kościuszko. Bartosz Głowacki. Jan Kiliński. Klęska powstania. Upadek Państwa Polskiego /1795r./.

18. Legiony Dąbrowskiego x/

Epizod. W obozie legionistów.

Informacje. Patrioci polscy na obczyźnie. Napoleon. Utworzenie Legionów. Jan Henryk Dąbrowski. Powstanie polskiego hymnu narodowego.

19. Księstwo Warszawskie

Epizod. Pod Raszynem.

Informacje. Utworzenie Księstwa Warszawskiego. Książę Józef Poniatowski. Wojsko Polskie.

20. Powstanie Listopadowe /1830 - 1831/

Epizod. Noc Listopadowa w Warszawie.

Informacje. Sprzysiężenie Podchorążych, Piotr Wysocki. Walki powstańcze.

21. Na obczyźnie x/

Epizod. Powitanie emigrantów polskich przez mieszkańców Lipska /Brukseli lub Paryża/.

Informacje. Emigracja z kraju po upadku Powstania Listopadowego. Adam Mickiewicz, Joachim Lelewel. Fryderyk Chopin.

22. Powstanie Styczniowe /1863 - 1864/ x/

Epizod. W oddziale powstańczym w Górach Świętokrzyskich. Informacje. Dlaczego Polacy chwycili za broń? Noc Styczniowa i decyzje Rządu Narodowego. Wojna partyzancka. Romuald Traugutt. Upadek powstania.

23. W obronie polskiej nowy x/

Epizod. Strajk dzieci we Wrześni.

Informacje. Prześladowanie Polaków w zaborze pruskim. Opór społeczeństwa polskiego.

24. Partia Proletariat x/

Epizod. Ludwik Waryński wśród robotników.

Informacje. O co walczyli socjaliści? Życie i działalność Ludwika Waryńskiego.

25. Pod czerwonym sztandarem

Epizod. 1 Maja 1905 r. w Warszawie.

Informacje. Rewolucja 1905 r. na ziemiach polskich. Strajk szkolny.

26. Polska znowu wolna x/

Epizod. Na ulicach Warszawy w listopadzie 1918 roku.

Informacje. Okoliczności, w jakich Polska odzyskała niepodległość /wojna między zaborcami, wysiłki narodu polskiego, zwycięstwo Rewolucji Październikowej/.

27. Jak powstała Gdynia

Epizod. Uroczystość nadania Gdyni praw miejskich w 1925 roku.

Informacje. Dlaczego Polacy musieli zbudować nad Bałtykiem nowy wielki port. Rozbudowa Gdyni.

28. W e s t e r p l a t t e x/

Epizod. Obrona placówki w dniu 1 września 1939r.
Informacje. Najazd Niemiec hitlerowskich na Polskę. Obrona kraju. Bohaterstwo żołnierza polskiego i ludności cywilnej.

29. L o t n i c y p o l s c y w b i t w i e o
A n g l i e x/

Epizod. Z walk powietrznych Dywizjonu 303.
Informacje. Udział Polaków w walkach na frontach zachodnich. Monte Cassino.

30. L e n i n o x/

Epizod. Na polu bitwy.
Informacje. Utworzenie I Dywizji im. Tadeusza Kościuszki w ZSRR i jej udział w walkach z Niemcami hitlerowskimi.

31. T a j n a s z k o ł a

Epizod. Lekcja na tajnym komplecie.
Informacje. Terror okupanta. Walka z kulturą polską. Różne formy oporu.

32. P a r t y z a n c k i m s z l a k i e m

Epizod. W oddziale partyzanckim w Lasach Janowskich.
Informacje. Walki partyzanckie, udział młodzieży, współpraca z partyzantką radziecką.

33. 22 L i p c a 1944 r. w w y z w o l o n y m
L u b l i n i e x/

Epizod. W wyzwolonym Lublinie.
Informacje. Wyzwalanie ziem polskich. Powstanie PKWN i jego Manifest. Przejmowanie ziemi przez chłopów i fabryk przez robotników.

34. P o l s k a f l a g a n a d B a ł t y k i e m

Epizod. Uroczystość zaślubin z morzem.
Informacje. Walki I Armii Wojska Polskiego o Wał Pomorski. Zdobycie Kołobrzegu.

35. Ż o ł n i e r z p o l s k i w s z t u r m i e
B e r l i n a x/

Epizod. Zawieszenie biało-czerwonej flagi na niemieckiej Kolumnie Zwycięstwa.

Informacje. Udział Polaków w forsowaniu Odry i walkach o Berlin. Polsko-radzieckie braterstwo broni.

36. Odbudowa Warszawy x/

Epizod. Prace przy odbudowie zniszczonej stolicy /w 1945r./.

Informacje. Zniszczenie Warszawy, jej odbudowa i rozbudowa.

37. Nowa Huta x/

Epizod. Pierwsze dni pracy młodzieżowej brygady przy budowie Nowej Huty.

Informacje. Budowa Nowej Huty w latach 1950 - 1954. Pomoc ZSRR. Udział młodzieży. Dalsza rozbudowa kombinatu.

38. Odbudowa Zamku Królewskiego w Warszawie x/

Epizod. Z wycieczką szkolną na Zamek Królewski.

Informacje. Zniszczenie Zamku. Udział społeczeństwa i Polonii w jego odbudowie. Trudności rekonstrukcji. Najcenniejsze zbiory. Zamek świadectwem przeszłości narodowej.

Pojęcia

Książę, król, rycarz, chłop, rzemieślnik, robotnik, fabrykant, partyzant, patriota, powstanie, wojna, pokój, koronacja, konstytucja, manifest, zamek, gród, miasto.

Umiejętności

Koncentracja uwagi na głównym wątku opowiadania nauczyciela oraz czytanie ze zrozumieniem tekstu podręcznika.

Wskazywanie na mapie miejscowości.

Wypowiadanie się na określony temat, przedstawienie treści

przeczytanego tekstu własnymi słowami.

Umieszczenie wydarzeń historycznych w przedziałach 1000, 500, 250 i 100 lat.

Uzeregowanie ważniejszych epizodów-obrazów w kolejności chronologicznej.

UWAGI SZCZEGÓŁOWE /KL. IV/

Nauczanie historii w klasie IV stanowi etap propedeuty-
czny, przygotowujący uczniów do systematycznego uczenia się his-

torii w klasach V - X. Uczeń klasy IV po raz pierwszy styka się z wiedzą historyczną wyodrębnioną w osobny przedmiot nauczania, poprzedzany luźnymi informacjami w klasach I - III o życiu ludzi w dawnych czasach. Specyficzne cechy nauczania historii w klasie IV wynikają z właściwości psychicznych i możliwości poznawczych uczniów w wieku lat 10 - 11. Materiał nauczania umożliwia barwne przedstawienie obrazów z przeszłości oraz rozwijanie zainteresowań uczniów historią. Punktem wyjścia każdego tematu są epizody ujęte w formę opowiadania. Zakres treści poszczególnych tematów określają informacje historyczne obejmujące wydarzenia, daty i nazwiska. Epizody wskazane w programie mają charakter propozycji. Nauczyciel ma prawo doboru epizodów. Tam gdzie to jest możliwe można posługiwać się w doborze epizodów materiałem z historii regionalnej lub lokalnej.

Dział I "O czym będziemy się uczyli na lekcjach historii" zapoznaje uczniów wstępnie z przedmiotem nauczania w oparciu o przykłady z najbliższego środowiska.

Materiał nauczania zawarty w dziale "Życie ludzi w dawnych czasach" ukazuje zmienność czasu historycznego na przykładzie przeobrażeń życia ludzi od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy. Kształtowanie pojęcia czasu historycznego na tym etapie nauczania odbywa się w oparciu o zrozumiałe dla uczniów zmiany w kulturze materialnej, obrazujące życie ludzi w różnych okresach historycznych.

Materiał nauczania działu III "Obrazy z dziejów Polski" przedstawia epizody z dziejów ojczyzny. Są one bliskie rozumieniu i uczuciom dziecka, odpowiadają poziomowi jego rozwoju intelektualnego. Podobnie jak materiał nauczania poprzednich działów mają one rozwijać zainteresowania historią, przygotować uczniów do systematycznego uczenia się historii przez coraz lepsze rozumienie perspektywy czasu, wzbogacenie pojęć itp. Program klasy IV rezygnuje z ciągłości historycznej. Wybrane zostały z historii Polski momenty podstawowe, które wydają się najbardziej dostępne umysłowi dziecka. Dobór obrazów i ich zestawienie ukazuje najważniejsze zmiany polityczne,

społeczne i kulturalne zachodzące w dziejach ojczystych. Poszczególne epizody stanowiące wprowadzenie do poznania wybranych faktów historycznych są osnute na tle wydarzeń historycznych, wiążą się z postaciami i miejscowościami historycznymi. Ważną rolę odgrywają tu informacje nauczyciela, które wraz z epizodami - dają przybliżony obraz faktu historycznego.

Nauczanie epizodyczne ma na celu głównie wzbudzenie zainteresowań historią oraz kształtowanie wyobraźni historycznej i umiejętności niezbędnych w nauczaniu systematycznym. Natomiast przekazywanie wiadomości znajduje się na drugim planie. Wprowadzanie na tym etapie nauczania systematycznego kursu historii jest sprzeczne z założeniami nauki propedeutycznej.

Cele dydaktyczno-wychowawcze i możliwości percepcyjne uczniów wyznaczają sposób ujmowania materiału historycznego: obrazowość i żywość ujęcia, prostotę i jasność wypowiedzi nauczyciela. Realizacja tego postulatu będzie możliwa, gdy obrazy będą przedstawiane plastycznie, oddziałując na umysł i uczucia dziecka. Preferować należy metody słowne /barwny opis, opowiadania/ oraz oglądowe /wykorzystanie ilustracji, przezroczy, filmów itp./. Na tym poziomie nauczania uczniowie powinni być wdrażani do umiejętnego korzystania z podręcznika oraz wybranych fragmentów beletrystyki historycznej.

Realizując II i III dział programu klasy IV trzeba przeprowadzać z uczniami ćwiczenia z linią chronologiczną, aby nauczyć umieszczania faktów w przedziałach czasowych 2500, 1000, 250 i 100 lat celem lepszego wyobrażenia perspektywy historycznej oraz przemian w czasie. Nie wprowadza się jeszcze pojęcia przed naszą erą i w naszej erze. W toku realizacji III części programu należy wprowadzić ćwiczenia z mapą, wykorzystując wiadomości uczniów z lekcji geografii. Uczniowie powinni wskazywać na mapie Polskę geograficzną i historyczną, ważniejsze miejscowości, rzeki i obiekty występujące w materiale nauczania.

Do procesu dydaktycznego należy, w miarę możliwości wprowadzić elementy zabawy przybliżające uczniom wydarzenia histo-

ryczne. Wskazane jest organizowanie inscenizacji wybranych obrazów historycznych na podstawie scenariusza przygotowanego przez nauczyciela. Można także organizować quizy i konkursy historyczne.

